
Uwagi Trybunału Roty Rzymskiej do projektu kanonów o zgodzie małżeńskiej z 1975 roku

Comments of the Tribunal of the Roman Rota on the draft canons
on matrimonial consent from 1975

mgr lic. Rafał Borowy

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ORCID 0000-0002-4649-7898
e-mail: rborowy95@gmail.com

dr Radosław Gosiewski

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ORCID 0000-0001-5563-712X
e-mail: radoslawgosiewski@gmail.com

Streszczenie: Posoborowa rewizja Kodeksu prawa kanonicznego wymagała zaangażowania całego Kościoła. Do wnoszenia twórczego wkładu w prace na redakcją kanonów zaangażowani byli nie tylko eksperci pracujący w poszczególnych *Coetus studiorum*, lecz szerokie grono organów konsultacyjnych. Zwyczajną praktyką Papieskiej Komisji ds. Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego było przysyłanie opracowanych części przyszłego kodeksu także organom konsultacyjnym. Przedmiotem niniejszego studium są uwagi Trybunału Roty Rzymskiej do projektu kanonów o zgodzie małżeńskiej zawartych w *Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur z 1975 roku*.

Słowa kluczowe: Rota Rzymska, zgoda małżeńska, reforma prawa kanonicznego

Abstract: The post-conciliar revision of the Code of Canon Law required the involvement of the entire Church. Not only experts working in individual *Coetus studiorum*, but a wide range of consultative bodies were involved in making a creative contribution to the work on revision of the canons. The usual practice of the Pontifical Commission for the Renewal of the Code of Canon Law was to send the prepared parts of the future Code also to consultative bodies. The subject of this study are the comments of the Tribunal of the Roman Rota on the draft canons on matrimonial consent contained in the *Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur of 1975*.

Keywords: Roman Rota, matrimonial consent, reform of the canon law

Treść: Wstęp. 1. Votum Kolegium Rotalnego. 2. Uwagi dotyczące kanonów o zgodzie małżeńskiej. 2.1. Kanon wstępny – zgoda jako przyczyna sprawcza małżeństwa. 2.2. Niedozwolność konsensualna. 2.3. Wiedza konieczna do małżeństwa. 2.4. Błąd. 2.5. Podstęp.

2.6. Symulacja. 2.7. Przemoc i bojaźń. 2.8. Małżeństwo zawierane przez pełnomocnika.
2.9. Kanony pozostawione bez uwag. Podsumowanie.

Wstęp

Zapowiedziana przez świętego papieża Jana XXIII, wraz z zamiarem ogłoszenia Soboru powszechnego, reforma prawa kościelnego nie mogła przejść obojętnie obok tak ważnej rzeczywistości kościelnej, jak małżeństwo w jego aspekcie prawnym. Pomimo planów uwzględnienia w pracach soborowych także rewizji niektórych norm kanonicznych prawa małżeńskiego, ostatecznie Sobór Watykański II nie odniósł się w swoich dokumentach do jurydycznych aspektów tego sakramentu. Prace soborowe miały jednak swoje odzwierciedlenie w posoborowej reformie Kodeksu prawa kanonicznego. Zadanie przeprowadzenia rewizji tej ustawy w duchu *Vaticanum II* powierzono Papieskiej Komisji ds. Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego, a w ramach jej działania normy o małżeństwie stanowiły przedmiot prac grupy studyjnej *De Matrimonio*¹. Zespół ten wspólnie z grupą studyjną *De Sacramentis* przygotował projekt dokumentu papieskiego, przez który miano odnowić dyscyplinę kanoniczną o sakramentach. Projekt ten w 1975 roku przesłano szerokiemu gronu organów konsultacyjnych do wyrażenia przez nie ich własnego zdania. Jednym z tych organów był Trybunał Świętej Roty Rzymskiej. Niniejsze opracowanie stanowi przegląd uwag zgłoszonych przez tenże Trybunał do projektu kanonów o konsensusie małżeńskim.

---

¹ W skład tego zespołu wchodził: P. Huizing S.I. – relator; konsultorzy: I. Schneider, D.S. Lourdasamy, I. Bank, L. Annè, I. Damizia, I. Quinn, I.B. Chen, T.G. Barbarena, C. de Clercq, P. Cremin, H. Flatten, V. Che, G. Leclerc S.D.B., O. Giacchi: *Communicationes* 1 (1969) nr 1, s. 32.

1. Votum Kolegium Rotalnego

Papieska Komisja ds. Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego po długich pracach redakcyjnych², zgodnie ze zwykłym sposobem jej działania, pismem z dnia 2 lutego 1975 roku³ przesłała do konsultacji Konferencji Biskupów, Dykasterii Kurii Rzymskiej, Unii Przełożonych Wyższych oraz Uniwersytetów Kościelnych i Katolickich, projekt dokumentu, przez który miała zostać wprowadzona reforma prawa o sakramentach: *Schema documenti Pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur*⁴. W dokumencie tym normy o małżeństwie umieszczono w kanonach 242-361⁵. Zgodnie z listem Przewodniczącego Komisji, uwagi miały być nadesłane do końca września 1975 roku⁶, lecz na prośbę licznych organów konsultacyjnych przedłużono termin na przedstawianie uwag do końca 1975 roku⁷.

---

² Częściowo prace te można zrekonstruować na podstawie: F. CATOZZELLA, L. SABBARESE (red.), *Il matrimonio nell'iter di revisione del Codice di diritto canonico. Atti editi e inediti*, Città del Vaticano 2021, s. 51-511.

³ Por. *Litterae Cardinalis Praesidis*, 2.02.1975, *Communicationes* 7 (1975) nr 1, s. 27.

⁴ Por. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema documenti Pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur (Reservatum)*, Typis Polyglottis Vaticanis 1975; (dalej: SCIC75).

⁵ Por. SCIC75, s. 82-94.

⁶ Analiza dokumentów archiwalnych wskazuje, że uwagi w większości nadesłano po tym terminie.

⁷ Por. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, 23.07.1975, w: Archiwum Dykasterii ds. Tekstów Prawnych, Fondo *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*,teczka 165, *VIII De Sacramentis. Richieste di proroga da parte degli organi consultivi per l'invio delle osservazioni allo schema "De Sacramentis"*: "Cum plures Conferentiarum Episcopaliū Praesides postulaverit ut terminus, iuxta quem exhibendae sint animadversiones circa Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur, aliquatenus prorogaretur, iisdem Praesidibus facultas fit ut suas animadversiones praebeant intra d. 31 decembris a. 1975. Romae, d. XXIII m. julii a. MCMLXXV. [Approbatum Paulus Pp. VI, 28 julii 1975] Pericles Card. Felici, praeses, Rosalius Castillo Lara, a Secr."

Trybunał Świętej Roty Rzymskiej również odpowiedział na wezwanie do przedłożenia własnych wniosków wynikających z analizy projektu. W przeciwieństwie do innych dykasterii Kurii Rzymskiej odniósł się jednak wyłącznie do kanonów o małżeństwie. Pismem z dnia 17 marca 1976 roku, Dziekan Roty Rzymskiej – Bolesław Filipiak, przesłał kardynałowi Pericle Felici'emu *votum collegium* audytorów Roty Rzymskiej. W odniesieniu do przekroczenia terminu wyznaczonego przez Komisję Kodyfikacyjną wskazał, że praca dokonana przez audytorów rotalnych⁸ miała charakter kolegialny i stąd niemożliwym było dochowanie terminu⁹.

Do pisma Dziekana dołączono trzy egzemplarze *votum collegium*¹⁰. Maszynopis ten składa się z szesnastu stron, z podziałem na następującą część: uwagi ogólne (s. 2-3), czynności poprzedzające zawarcie małżeństwa (s. 3-6), przeszkody w ogólności (s. 6-8), przeszkody wzbraniające (s. 8-9), przeszkody zrywające (s. 10-11), zgoda małżeńska (s. 11-13), forma zawarcia małżeństwa (s. 13-14), małżeństwa zawierane

---

⁸ W skład collegium w 1976 roku wchodziło: B. Filipiak, C. Lefebvre, H. Ewers, O. Bejan, A. De Jorio, L. Annè, E. Fiore, G. Palazzini, N. Ferraro, I. Parisella, J.M. Pinto Gómez, S. Masala, A. Di Felice, M.F. Pompedda, J.M. Serrano Ruiz, G. Agustoni, F. Bruno, E. Davino, D-M. Huot, I. Raad, E. Egan, M. Clementi, G. Pasquazi, W.J. Doheny: *Annuario Pontificio 1976*, s. 1029-1030.

⁹ Por. TRIBUNALE DELLA S. ROMANA ROTA. IL DECANO, [Lettera], 17.03.1976, w: Archiwum Dykasterii ds. Tekstów Prawnych, Fondo *Pontificia Commisio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*,teczka 162, VIII *De Sacramentis. Consultazione Generale del 1975. Dicasteri della Curia Romana, 210/76 Tribunale della S. Romana Rota: "Eminenza Reverendissima", con riferimento a lettera dell'Eminenza Vostra del 2 febbraio 1975 P.N. 3500/75, ho l'onore di rimettere il voto del Collegio Rotale (in 3 esemplari) sul progetto di riforma del diritto matrimoniale canonico. In proposito non mi nascondo che il termine di presentazione – fine settembre 1975 – è stato abbondantemente superato. Ma, trattandosi di un parere collettivo, non si è potuto far prima e in ogni caso chiedo vive scuse. Intanto, con sensi di distinto ossequio, mi professo dell'Eminenza Vostra Reverendissima devotissimo Boleslao Filipiak".*

¹⁰ Por. SACRA ROMANA ROTA, *Votum Collegii quoad Schema documenti "De Matrimonio"*, Romae 1976, w: Archiwum Dykasterii ds. Tekstów Prawnych, Fondo *Pontificia Commisio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*,teczka 162, VIII *De Sacramentis. Consultazione Generale del 1975. Dicasteri della Curia Romana, 210/76 Tribunale della S. Romana Rota (dalej: SRRVotum).*

tajnie (s. 14), skutki małżeństwa (s. 15), separacja małżonków (s. 15-16). Kolegium Rotalne pozytywnie oceniło sam schemat norm o małżeństwie. Przedstawiło jednak liczne uwagi, wśród których odniesiono się także do trzynastu (z szesnastu) kanonów o zgodzie małżeńskiej.

2. Uwagi dotyczące kanonów o zgodzie małżeńskiej

W przesłanym do konsultacji schemacie o małżeństwie z 1975 roku kanony dotyczące zgody małżeńskiej obejmowały szesnaście kanonów od 295 do 310. W znacznej części odpowiadały one kanonom 1081-1093 CIC/17. Przed wskazaniem uwagi zgłoszonej do poszczególnego przepisu, przytoczony zostanie kanon według projektu z 1975 roku.

2.1. Kanon wstępny – zgoda jako przyczyna sprawcza małżeństwa

Kanon 295 § 1: Małżeństwo tworzy zgoda stron między osobami prawnie do tego zdolnymi, wyrażona zgodnie z prawem, której nie może uzupełnić żadna ludzka władza. § 2: Zgoda małżeńska jest aktem woli, którym mężczyzna i kobieta przymierzem między sobą ustanawiają wspólnotę życia małżeńskiego, wieczystą i wyłączną, ukierunkowaną swoją naturalną zdolnością do zrodzenia i wychowania potomstwa¹¹.

Trybunał Roty Rzymskiej zauważył, że odpowiednim wydaje się umieszczenie w tym kanonie wzmianki o boskim pochodzeniu małżeństwa, gdyż w ówczesnych okolicznościach szerzyła się idea, zgodnie z którą małżeństwo zależy wyłącznie od woli kontrahentów. Z tego powodu do treści kanonu zaproponowali dodanie, że małżeństwo

---

¹¹ Por. SCIC75, s. 82: “Can. 295 (CIC 1081). § 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet. § 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo vir et mulier foedere inter se consituunt consortium vitae coniugalis, perpetuum et exclusivum, indole sua naturali ad prolem generandam et educandam ordinatum”. Tam, gdzie kanony projektu odpowiadają obecnemu brzmieniu kanonów Kodeksu prawa kanonicznego, tekst polski podano za KPK/83.

przez Boga ustanowione, które rządzi się prawem Bożym, tworzy zgoda stron...¹².

Tylko Trybunał Roty Rzymskiej proponował dodanie odniesienia do prawa Bożego. Jak wynika z protokołu posiedzenia komisji konsultorów z dnia 22 lutego 1977 roku propozycja ta – podobnie jak inne postulaty – nie została przyjęta, w przeciwieństwie do uwag do § 2¹³. W tym zakresie jednak to nie Trybunał Roty Rzymskiej był autorem propozycji zmian. Zdecydowano ponadto o przeniesieniu tego kanonu do kanonów wstępnych o małżeństwie (co było propozycją Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego)¹⁴.

---

¹² Por. SRRVotum: “Can. 295 § 1: „Matrimonium a Deo institutum, quod iure divino regitur, facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri velet. Opportunius apparet referre hoc loco originem divinam matrimonii, nam in hodiernis adiunctis serpit idea de matrimonio pendente solummodo a contrahentibus”.

¹³ Por. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *De Matrimonio. Relationes Sessionum laborum. Series altera (recognitio animadversionum ab organis consultationis prolatarum)*. Sessiones 1a – 2a – 3a – 4a – 5a, w: PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Acta et Documenta. Coetus Studii «De Matrimonio». Series Altera (Recognitio animadversionum super Schema canonum ab Organis consultationis prolatarum et redactio novi Schematis canonum)*. (Sessiones 1a, 2a, 3a, 4a, 5a), s. 12, (dalej: *Relationes*): “Quoad § 1 a) Circa hunc canonem paucissimae quaedam suggestiones factae sunt ad inducendam aliquam mutationem. Proponitur ex. gr. ut dicatur: Matrimonium a Deo institutum, quod iure divino regitur, facit partium consensus etc.”, vel “Matrimonium instauratur consensu personali et irrevocabili inter virum et mulierem iure habiles...”, vel “facit partium consensus amore coniugali animatus inter personas etc. Consultores post brevem disceptationem harum suggestionum, concordant ut textus canonis retineatur prouti est in schemate”.

¹⁴ Por. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Animadversiones ab Organis consultationis super Schema canonum factae*, w: PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Acta et Documenta. Coetus Studii «De Matrimonio». Series Altera (Recognitio animadversionum super Schema canonum ab Organis consultationis prolatarum et redactio novi Schematis canonum)*. (Sessiones 1a, 2a, 3a, 4a, 5a), s. 56, (dalej: *Animadversiones*): “Can. 295 par. 1. – La S.R. Rota propone di dire all’inizio: Matrimonium a Deo institutum, quod iure divino regitur, facit etc.”.

2.2. Niezdolność konsensualna

Kanon 296: Są niezdolni (*incapaces*) do zawarcia małżeństwa:

1. Ci, którzy są tak dotknięci chorobą umysłową albo poważnym zaburzeniem umysłu, że nie mogą wyrazić zgody małżeńskiej, jako że są pozbawieni używania rozumu.
2. Ci, którzy cierpią na poważny brak rozeznania oceniającego co do praw i obowiązków małżeńskich wzajemnie przekazywanych i przyjmowanych¹⁵.

Kanon 297: Są niezdolnymi (*incapaces*) do zawarcia małżeństwa ci, którzy z powodu poważnych zaburzeń psychoseksualnych nie mogą wziąć na siebie istotnych obowiązków małżeńskich¹⁶.

Audytorzy Rotalni zaproponowali, by kanon 297 umieścić jako nr 3 kanonu 296, dzięki czemu wszystkie powody nieważności małżeństwa, tak dotyczące naruszenia zgody lub braku przedmiotu, znalazłyby się w jednej jednostce redakcyjnej. Ponadto warto zauważyć, że zaproponowano jako przyczynę nieważności małżeństwa brak możliwości podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, nie wyłącznie z przyczyn zaburzeń psychoseksualnych, lecz ogólnie psychicznych¹⁷.

W zakresie przeniesienia kanonu 297 i dołączenia go jako punktu 3 do kanonu 296 Rocie Rzymskiej wtórował Papieski Uniwersytet Gregoriański. Jak można zauważyć w obowiązującym Kodeksie prawa kanonicznego, ta propozycja została przyjęta. Ograniczenie przyczyn niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich

---

¹⁵ Por. SCIC75, s. 82: “Can. 296 (novus). Sunt incapaces matrimonii contrahendi: 1) qui mentis morbo aut gravi perturbatione animi ita afficiuntur ut matrimoniale consensum, utpote rationis usu carentes elicere nequeant; 2) qui laborant gravi defectu discretionis iudicii circa iura et officia matrimonialia mutuo tradenda et acceptanda”.

¹⁶ Por. SCIC75, s. 82: “Can. 297 (novus). Sunt incapaces matrimonii contrahendi qui ob gravem anomaliam psychosexualem obligationes matrimonii essentielles assumere nequeunt”.

¹⁷ Por. SRRVotum: “Can. 296: – Servetur schema, et addatur: 3) cum textu can. 297 substituendo „psychicam” verbo „psychosexualem”. Ita melius servatae videntur omnes rationes nullitatis propter vitium sive consensus, sive defectus obiecti. Can. 297: – Auferatur”.

wyłącznie do anomalii psychoseksualnych wydawało się zbyt restrykcyjnym nie tylko dla Roty Rzymskiej, lecz także dla innych organów. Propozycja wprowadzenia przyczyn psychicznych w miejsce psychoseksualnych została poparta przez Konferencję Biskupów Hiszpanii, Austrii, Szwajcarii, jednego z biskupów oraz przez Uniwersytety w Salamance i na Malcie¹⁸. Różne propozycje zmiany kanonu 297 powodowały różnice zdań także wśród konsultorów powołanych do rewizji kanonów o małżeństwie. W głosowaniu, które odbyło się dnia 18 maja 1977 roku odrzucono propozycję dotychczasową (*anomaliam psychosexualem*), propozycję wprowadzenia niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z powodu poważnych zaburzeń przede wszystkim psychoseksualnych (*praesertim psychosexualem*), zaś w niejednomyślnym głosowaniu przyjęto sformułowanie *ob gravem anomaliam psychicam* – za: 4 głosy, przeciw: 3 głosy, wstrzymujących się: 1 głos¹⁹.

¹⁸ Por. *Animadversiones*, s. 58-59: “Can. 297 (...) c) Altri invece ritengono che il canone è troppo restrittivo perché prende in considerazione la sola anomalia psicosessuale. Per rimediare ci sono varie proposte: – alcuni propongono di dire “psychicam” invece di “psychosexualem” (S.R. Rota, CE Spagna, Austria, Svizzera, 1 Vescovo, Univ. di Salamanca e Malta). (...). L’Univ. Gregoriana e la S.R. Rota propongono di mettere il can. 297 come par. 3 del can. 296”.

¹⁹ Por. *Relationes*, s. 76-77: “Can. 297 (novus). Sunt incapaces matrimonii contrahendi qui ob gravem anomaliam psychosexualem obligationes matrimonii essentielles assumere nequeunt. – Nonnulli animadverterunt in canone haberi indebitam restrictionem ad anomaliam psychosexualem tantum; incapacitas enim assumendi obligationes essentielles matrimonii non provenit tantummodo ex gravibus anomaliiis psychosexualibus. Ad solvendam difficultatem alii proposuerunt ut dicatur “anomaliam psychicam”, alii ut dicatur “praesertim psychosexualem”, alii ut addatur “vel ob indolis gravissimam distorsionem”, alii ut dicatur “anomaliam psychicam aut psychosexualem”, alii tandem ut dicatur simpliciter “ob gravem anomaliam”. Etiam inter Consultores habentur variae sententiae. Aliqui (Che, Giacchi) dicunt Coetum consulto elegisse verbum “psychosexualem”, ad restringendum ambitum huius defectus ne multiplicarentur causae nullitatis, alii (Navarrete) autem censent hanc restrictionem esse arbitrariam, cum norma uniformari debeat quam maxime iuri naturae. Aliquibus (Navarrete, Huizing) placeret ut dicatur simpliciter “ob gravem anomaliam”, at ipsis opponitur periculum aperiendi viam gravissimis abusibus. Alii (Castillo Lara, Flatten) praeferunt “ob gravem anomaliam psychicam” contradicent aliis qui nollent praecludere viam ad invocandas alias radices incapacitatis

2.3. Wiedza konieczna do małżeństwa

Kanon 298 § 1: Do zaistnienia zgody małżeńskiej konieczne jest, aby nupturienci nie pozostawali w niewiedzy przynajmniej co do tego, że małżeństwo jest trwałą wspólnotą mężczyzny i kobiety, skierowaną na zrodzenie potomstwa przez jakieś cielesne współdziałanie.

§ 2: Po osiągnięciu dojrzałości płciowej takiej niewiedzy się nie domniemywa²⁰.

W kanonie 298 proponowano zmianę gramatycznej liczby mnogiej na liczbę pojedynczą. Wydaje się być to w pełni uzasadnione, gdyż od każdego z nupturientów wymaga się wiedzy koniecznej, a jej brak przynajmniej u jednego z nich powoduje nieważność małżeństwa. Co więcej, sformułowanie dotyczące współdziałania cielesnego przy zrodzeniu potomstwa, proponowali zmienić na współdziałanie seksualne (płciowe)²¹. Choć poprzednia propozycja również odzwierciedlała przedmiot koniecznej wiedzy, to jednak sformułowanie zaproponowane przez Rotę wydaje się być bardziej precyzyjne.

Nie tylko Rota Rzymska uważała, że wymóg wiedzy koniecznej do małżeństwa należy sformułować precyzyjniej. W podobnym tonie w zakresie wskazania, iż chodzi o współdziałanie seksualne współmałżonków wypowiedziały się Konferencję Biskupów Włoch i Portugalii oraz konsultorzy Świętej Kongregacji Nauki Wiary²². Pierwotnie

---

assumendi obligationes matrimonii. Post accuratam discussionem sequentes habentur suffragationes: – an placeat dicere “anomaliam psychosexualem”: placet 0, non placet 8. – an placeat “ob gravem anomaliam praesertim psychosexualem”: placet 0, non placet 8. An placeat “ob gravem anomaliam psychicam”: placet 4, non placet 3, se abstinet 1”.

²⁰ Por. SCIC75, s. 82: “Can. 298 (CIC 1082). § 1. Ut consensus matrimonialis haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse consortium permanens inter virum et mulierem ordinatum ad prolem, cooperatione aliqua corporali, procereandam. § 2. Haec ignorantia post puberatum non praesumitur”.

²¹ Por. SRRVotum: “Can. 298 § 1: Ut consensus matrimonialis haberi possit, necesse est ut contrahens saltem non ignoret matrimonium esse consortium permanens inter virum et mulierem ordinatum ad prolem, cooperatione sexuali”.

²² Por. *Animadversiones*, s. 60: “e) Circa le parole “cooperatione aliqua corporali”, alcuni le ritengono molto generiche (E.mo Florit; S. Penitenzieria Apostolica); altri

w głosowaniu (4 za, 4 przeciw) pozostawiono dotychczasowe brzmienie projektu²³. Jednak już w schemacie Kodeksu z 1982 roku przeważała propozycja przedstawiona m.in. przez Rotę Rzymską²⁴.

2.4. Błąd

Kanon 299 § 1: Błąd co do osoby powoduje nieważność małżeństwa.

§ 2: Błąd co do przymiotu osoby, chociażby był przyczyną zawarcia małżeństwa, nie zrywa małżeństwa, chyba że przechodzi na błąd co do osoby²⁵.

W odniesieniu do błędów powodujących nieważność małżeństwa, Kolegium Rotalne proponowało, by do § 1 jako przyczynę nieważności umieścić nie tylko błąd co do osoby, lecz także błąd przechodzący na osobę (*error in personam redundans*). Z pewnością powodem takiej propozycji było rotalne rozumienie tej figury prawnej. Z tego powodu z § 2 usunięto odwołanie do tego błędu, gdy była mowa o błędzie co do przymiotu osoby. Ponadto, jedynie taki błąd co do przymiotu osoby mógłby – zdaniem Roty Rzymskiej – wpływać na ważność małżeństwa, gdyby przymiot będący przedmiotem błędu sam z siebie

---

propongono di dire “cooperatione sexuali” (S.R.Rota; Conf.Ep. Italiana e Portoghese), oppure “cooperatione aliqua facultatis sexualis” (4 Consultori della S.Congr. della Dottrina della Fede), oppure “per actum coniugalem” (Conf.Ep.Giapponese), oppure “unione corporali” (Conf.Ep.Del Senegal), o semplicemente “apta cooperatione” (S.Congr.del Clero).

²³ Por. *Relationes*, s. 77: “Circa hunc canonem aliquae mutations propositae sunt a paucis organis consultationis: – dicatur “sciant” loco “saltem non ignorant” (Consultoribus non placet); – dicatur “societas” loco “consortium” (Consultoribus non placet); – dicatur “consortium vitae et amoris” (Consultoribus non placet); – Dicatur “cooperation aliqua sexuali” loco “corporali” (placet 4, non placet 4). Formula canonis immutata manet quia praevallet textus prouti est”.

²⁴ Por. SCIC82, “Can. 1096 § 1: Ut consensus matrimonialis haberi possit, necesse est tut contrahentes saltem non ignorant matrimonium esse consortium permanentis inter virum et mulierem ordinatum ad prolem, cooperatione aliqua sexuali, procreandam”.

²⁵ Por. SCIC75, s. 82: “Can. 299 (CIC 1083). § 1. Error in persona invalidum reddit matrimonium. § 2. Error in qualitate personae, etsi det causam contractui, matrimonium non dirimit nisi redundet in errorem personae”.

albo z okoliczności był naturalnie zdolny do wywołania poważnego zakłócenia życia małżeńskiego²⁶.

W wykazie propozycji do kanonu 299 nie umieszczono uwagi Roty Rzymskiej o rozróżnieniu pomiędzy błędem co do osoby, z którym związany był *error redundans*, a błędem co do przymiotu osoby. Rotalne votum zdaje się jasno oddzielać od siebie te dwie figury prawne²⁷. W trakcie dyskusji konsultorów 18 maja 1977 roku przekonywano, że przymiot osoby, który ze swojej natury jest zdolny do poważnego zakłócenia wspólnoty małżeńskiej to z pewnością przymiot, który przechodzi w błąd co do osoby. Propozycje Rotalne dotyczące § 1 nie zostały przyjęte. Tak samo proponowana zmiana nie została uwzględniona co do sformułowania błędu co do przymiotu osoby w § 2 omawianego kanonu²⁸.

2.5. Podstęp

Kanon 300: Nieważnie zawiera małżeństwo ten, kto został zwiedziony podstępem dokonany dla uzyskania zgody małżeńskiej, a dotyczącym jakiegoś przymiotu drugiej strony, który jest z natury zdolny do poważnego zakłócenia wspólnoty życia małżeńskiego²⁹.

Audytyrzy Rotalni zdecydowanie oponowali przed dopuszczeniem podstępu jako przyczyny nieważności małżeństwa³⁰. W syntezie uwag organów konsultacyjnych nie uwzględniono w ogóle uwagi Roty Rzymskiej. Nie był to jednak jedyny organ, który oponował przed

---

²⁶ Por. SRRVotum: “Can. 299 § 1: „Error in personam vel in personam redundans invalidum reddit matrimonium”. § 2: Error circa qualitatem personae matrimonium non dirimit nisi error contractui causam dederit et qualitas per se aut ex adiunctis nata sit ad consortium vitae coniugalis graviter perturbandum”.

²⁷ Por. *Animadversiones*, s. 60-61.

²⁸ Por. kan. 1097 KPK/83.

²⁹ Por. SCIC75, s. 82: “Can. 300 (novus). Qui matrimonium init deceptus dolo, ad obtinendum consensum patrato, circa aliquam alterius partis qualitatem, quae nata est ad consortium vitae coniugalis graviter perturbandum invalide contrahit”.

³⁰ Por. SRRVotum: “Can. 300: – Tollitur, nam dolus admitti nequit ut causa nullitatis”.

wprowadzeniem nowego tytułu nieważności małżeństwa. Warto zauważyć, że konferencje episkopatów Boliwii i Korei, Papieski Uniwersytet Laterański i konsultorzy Świętej Kongregacji Nauki Wiary wyrażali obawy, że ten kanon otworzy drogę do niekończących się przypadków nieważności małżeństwa³¹.

2.6. Symulacja

Kanon 303 § 1: Zawsze domniemywa się, że wewnętrzna zgoda odpowiada słowom lub znakom użytym przy zawieraniu małżeństwa.

§ 2: Jeżeli jednak jedna ze stron albo obydwie, pozytywnym aktem woli wykluczyłyby samo małżeństwo, albo prawo do wspólnoty życia, albo prawo do aktu małżeńskiego lub jakiś istotny przymiot małżeństwa, zawierają je nieważnie³².

W § 2 proponowano usunięcie z katalogu praw, które mogło być przedmiotem wykluczenia – prawo do wspólnoty życia, gdyż zawierało się ono we wcześniejszych i późniejszych sformułowaniach³³.

2.7. Przemoc i bojaźń

Kanon 304: Nieważne jest małżeństwo zawierane pod wpływem przemocy lub ciężkiej bojaźni pochodzącej z zewnątrz i niesprawiedliwej, nawet wywołanej w sposób niezamierzony, od której, aby się uwolnić, zmuszony jest ktoś wybrać małżeństwo³⁴.

---

³¹ Por. *Animadversiones*, s. 61-62.

³² Por. SCIC75, s. 83: “Can. 303 (CIC 1086). § 1. Internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis. § 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum aut ius ad vitae communionem, aut ius ad coniugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit”.

³³ Por. SRRVotum: “Can. 303 § 2: Supprimenda sunt verba „aut ius ad vitae communionem”, nam iam superius sublata sunt uti iam coprehensa in posterioribus”.

³⁴ Por. SCIC75, s. 83: “Can. 304 (CIC 1087). Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste, etiam incosulte incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium”.

W kanonie 304 zwracano uwagę, by zamiast zwrotu o bojaźni wywołanej w sposób niezamierzony, mówić o bojaźni wywołanej pośrednio³⁵. Pomimo przywołania tej uwagi w syntezie³⁶, w protokole posiedzenia konsultorów z 20 maja 1977 roku nie odniesiono się do tego postulatu³⁷.

2.8. Małżeństwo zawierane przez pełnomocnika

Kanon 305 § 1: Do ważnego zawarcia małżeństwa konieczne jest, aby nupturienci byli jednocześnie obecni, bądź osobiście, bądź też przez pełnomocnika.

§ 2: Zgodę małżeńską nupturienci powinni wyrazić słowami, a gdy nie mogą mówić, równoznacznymi znakami³⁸.

Kanon 306 § 1: Do ważnego zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika wymaga się:

Aby było sporządzone specjalne pełnomocnictwo do zawarcia małżeństwa z określoną osobą;

Aby pełnomocnik był wyznaczony przez samego mocodawcę i wypełniał swoje zadanie osobiście.

§ 2: Aby pełnomocnictwo było ważne, powinno być podpisane przez mocodawcę i ponadto przez proboszcza lub ordynariusza miejsca, w którym wystawia się pełnomocnictwo, albo przez kapłana delegowanego przez jednego z nich, albo przez przynajmniej dwóch świadków.

§ 3: Jeśli mocodawca nie potrafi lub nie może pisać należy to zaznaczyć w samym pełnomocnictwie i dodać jeszcze jednego świadka, który również podpisuje dokument; w przeciwnym razie pełnomocnictwo jest nieważne.

---

³⁵ Por. SRRVotum: "Can. 304: – Loco „inconsulte” legatur „indirecte”.

³⁶ Por. *Animadversiones*, s. 64-65.

³⁷ Por. *Relationes*, s. 83-84.

³⁸ Por. SCIC75, s. 83: "Can. 305 (CIC 1088) § 1. Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint praesentes una simul sive per se ipsi sive per procuratorem. § 2. Sponsi consensum matrimoniale verbis expriment; si vero loqui non possint signis aequipollentibus”.

§ 4: Jeśli, zanim pełnomocnik zawrze małżeństwo w imieniu mocodawcy, ten odwoła pełnomocnictwo albo popadnie w amencję, małżeństwo jest nieważne, chociaż tak pełnomocnik, jak i druga strona małżeństwa, o tym nie wiedzieli³⁹.

Kanon 307: Proboszcz niech nie asystuje przy małżeństwie zawieranym przez pełnomocnika, chyba że zachodzi słuszna przyczyna, nie można w żaden sposób poddawać w wątpliwość autentyczności pełnomocnictwa, oraz jeśli czas na to pozwala uzyskać zezwolenie ordynariusza⁴⁰.

Kanon 308: Małżeństwo można zawrzeć, korzystając z pomocy tłumacza; proboszcz jednak nie może przy nim asystować, jeżeli nie jest pewny wiarygodności tłumacza⁴¹.

W odniesieniu do kanonów od 305 do 308 słusznie wskazywano, by przenieść je za kanon 309, gdyż traktują one o sposobie wyrażenia konsensu małżeńskiego, zaś kanon 309 odnosi się do ewentualnego defektu tego konsensusu. W kanonie 306 § 3 proponowano zmianę czasu gramatycznego z teraźniejszego na przyszły. Poprawka proponowana do kanonu 308 również dotyczyła kwestii językowych⁴².

---

³⁹ Por. SCIC75, s. 83: “Can. 306 (CIC 1089) § 1. Ad matrimonium per procuratorem valide ineundum requiritur: 1) ut adsit mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona; 2) ut procurator ab ipso mandante designetur et munere suo per se ipse fungantur. § 2. Ut mandatum valet, illud subscribi debet, a mandante et praeterea a parochi vel Ordinario loci in quo mandatum fit, aut a sacerdote ab alterutro delegato, aut a duobus saltem testibus. § 3. Si mandans scribere nesciat vel nequeat id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est. § 4. Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverit”.

⁴⁰ Por. SCIC75, s. 84: “Can. 307 (CIC 1090). Matrimonio per procuratorem contrahendo parochus ne assistat nisi adsit iusta causa et de authenticitate mandati dubitari nullo modo licet, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia”.

⁴¹ Por. SCIC75, s. 84: “Can. 308 (CIC 1091). Matrimonium per interpretem contrahi potest; cui parochus ne assistat nisi de interpretis fide sibi constet”.

⁴² Por. SRRVotum: “Can. 305-308: – Remittantur post can. 309, ne can. 309 nimis segregatus appareat a canonibus qui tractant de consensu ipso. Can. 306, § 3: Loco „irritum est” dicatur „irritum erit”. Can. 308: – Loco „cui” dicatur „sed ei”.

2.9. Kanony pozostawione bez uwag

Audytorzy rotalni w swoim votum nie odnieśli się do następujących kanonów umieszczonych pośród przepisów o zgodzie małżeńskiej w projekcie prawa o sakramentach z 1975 roku. Domniemywać zatem należy, że tak sformułowane przepisy znajdowały ich aprobatę.

Kanon 301: Błąd co do jedności lub nierozzerwalności małżeństwa, dopóki nie wpływa na wolę, nie narusza zgody małżeńskiej⁴³.

Kanon 302: Wiedza albo opinia o nieważności małżeństwa niekoniecznie wyklucza zgodę małżeńską⁴⁴.

Kanon 309 § 1: Nie można ważnie zawrzeć małżeństwa pod warunkiem dotyczącym przyszłości.

§ 2: Małżeństwo zawierane pod warunkiem dotyczącym przeszłości lub terażniejszości będzie ważne lub nie, zależnie od istnienia lub nieistnienia przedmiotu warunku⁴⁵.

Kanon 310: Nawet jeżeli małżeństwo zostało zawarte nieważnie z racji przeszkody lub braku formy, to jednak domniemywa się, że wyrażona zgoda trwa, dopóki nie stwierdzi się jej odwołania⁴⁶.

Podsumowanie

Nie sposób przecenić wpływu Trybunału Roty Rzymskiej na rozwój prawa małżeńskiego w Kościele katolickim (tak w Kościele łacińskim, jak i w Kościołach wschodnich), szczególnie w sposobie

---

⁴³ Por. SCIC75, s. 83: “Can. 301 (CIC 1084). Error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem, dummodo non afficiat voluntatem, non vitiat consensum matrimoniali”.

⁴⁴ Por. SCIC75, s. 83: “Can. 302 (CIC 1085). Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimoniale non neccessario excludit”.

⁴⁵ Por. SCIC75, s. 84: “Can. 309 (1092) § 1 Matrimonium sub conditione de futuro valide contrahi nequit. § 2. Matrimonium sub conditione de praeterito vel de praesenti initum erit validum vel non, prout id quod conditioni subest, existit vel non”.

⁴⁶ Por. SCIC75, s. 84: “Can. 310 (CIC 1093). Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti vel defectus formae initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit”.

rozumienia wad zgody małżeńskiej, stanowiących w przeważającej większości tytuł orzekania o nieważności małżeństwa. Analiza uwag tego Apostolskiego Trybunału zgłoszonych do projektu kanonów o małżeństwie z 1975 roku, nie pozwala jednak na wyprowadzenie wniosku, że to właśnie audytorzy rotalni znajdowali się w gronie pionierów rewizji tej części przyszłego Kodeksu prawa kanonicznego. Z pewnością pośrednio – przez swoje orzecznictwo – Święta Rota Rzymska wniosła znaczący wkład w formułowanie poszczególnych kanonów, lecz gdy idzie o przepisy o zgodzie małżeńskiej, w samym procesie odnowy Kodeksu votum Kolegium Rotalnego nie zostało potraktowane priorytetowo przez zespół powołany do sporządzenia kolejnego Schematu Kodeksu z 1980 roku⁴⁷.

Tabela 1. Synopsa kanonów o zgodzie małżeńskiej 1975-1980 i uwagi Roty Rzymskiej

SCIC75	SRRVotum	SCIC80
Can. 295 (CIC1081) § 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet. § 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo vir et mulier foedere inter se consituunt consortium vitae coniugalis, perpetuum et exclusivum, indole sua naturali ad prolem generandam et educandam ordinatum.	Can. 295 § 1: Matrimonium a Deo institutum, quod iure divino regitur, facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri velet. Opportunius apparet referre hoc loco originem divinam matrimonii, nam in hodiernis adiunctis serpit idea de matrimonio pendente solummodo a contrahentibus.	Can. 1010 – § 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet. § 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo vir et mulier foedere irrevocabili sese mutuo tradunt et accipiunt ad constituendum matrimonium.

⁴⁷ Por. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiam, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutorum vitae consecratae recogitum (Patribus Commissioni reservatum)*, Libreria Editrice Vaticana 1980 (dalej: SCIC80).

SCIC75	SRRVotum	SCIC80
<p>Can. 296 (novus). Sunt incapaces matrimonii contrahendi: 1) qui mentis morbo aut gravi perturbatione animi ita afficiuntur ut matrimonialem consensum, utpote rationis usu carentes elicere nequeant; 2) qui laborant gravi defectu discretionis iudicii circa iura et officia matrimonialia mutuo tradenda et acceptanda.</p>	<p>Can. 296: – Servetur schema, et addatur: 3) cum textu can. 297 substituendo „psychicam” verbo „psychosexualem”. Ita melius servatae videntur omnes rationes nullitatis propter vitium sive consensus, sive defectus obiecti.</p>	<p>Can. 1048 – Sunt incapaces matrimonii contrahendi: 1) qui mentis morbo aut gravi perturbatione animi ita afficiuntur ut matrimonialem consensum, utpote sufficienti rationis usu carentes, elicere nequeunt; 2) qui laborant gravi defectu discretionis iudicii circa iura et officia matrimonialia mutuo tradenda et acceptanda.</p>
<p>Can. 297 (novus). Sunt incapaces matrimonii contrahendi qui ob gravem anomaliam psychosexualem obligationes matrimonii essentielles assumere nequeunt.</p>	<p>Can. 297: – Auferatur.</p>	<p>Can. 1049 – Sunt incapaces matrimonii contrahendi qui ob gravem anomaliam psychicam obligationes matrimonii essentielles assumere nequeunt.</p>
<p>Can. 298 (CIC 1082) § 1. Ut consensus matrimonialis haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse consortium permanens inter virum et mulierem ordinatum ad prolem, cooperatione aliqua corporali, procereandam. § 2. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur.</p>	<p>Can. 298 § 1: Ut consensus matrimonialis haberi possit, necesse est ut contrahens saltem non ignoret matrimonium esse consortium permanens inter virum et mulierem ordinatum ad prolem, cooperatione sexuali.</p>	<p>Can. 1050 § 1. Ut consensus matrimonialis haberi valeat, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse consortium permanens inter virum et mulierem ordinatum ad prolem, cooperatione aliqua corporali, procreandam. § 2. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur.</p>

SCIC75	SRRVotum	SCIC80
<p>Can. 299 (CIC 1083) § 1. Error in persona invalidum reddit matrimonium. § 2. Error in qualitate personae, etsi det causam contractui, matrimonium non dirimit nisi redundet in errorem personae.</p>	<p>Can. 299 § 1: Error in personam vel in personam redundans invalidum reddit matrimonium”. § 2: Error circa qualitatem personae matrimonium non dirimit nisi error contractui causam dederit et qualitas per se aut ex adiunctis nata sit ad consortium vitae coniugalis graviter perturbandum.</p>	<p>Can. 1051 § 1. Error in persona invalidum reddit matrimonium. § 2. Error in qualitate personae, etsi det causam contractui, matrimonium non dirimit nisi redundet in errorem personae.</p>
<p>Can. 300 (novus). Qui matrimonium in init deceptus dolo, ad obtinendum consensum patrato, circa aliquam alterius partis qualitatem, quae nata est ad consortium vitae coniugalis graviter perturbandum invalide contrahit.</p>	<p>Can. 300: – Tollitur, nam dolo admitti nequit ut causa nullitatis.</p>	<p>Can. 1052 – Qui matrimonium in init deceptus dolo, ad obtinendum consensum patrato, circa aliquam alterius partis qualitatem, quae nata est ad consortium vitae coniugalis graviter perturbandum, invalide contrahit.</p>
<p>Can. 301 (CIC 1084). Error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem, dummodo non afficiat voluntatem, non vitiat consensum matrimoniali.</p>	<p>-</p>	<p>Can. 1053 – Error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem, dummodo non determinet voluntatem, non vitiat consensum matrimoniale.</p>
<p>Can. 302 (CIC 1085). Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimoniale non necessario excludit.</p>	<p>-</p>	<p>Can. 1054 – Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimoniale non necessario excludit.</p>

SCIC75	SRRVotum	SCIC80
<p>Can. 303 (CIC 1086) § 1. Internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.</p> <p>§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum aut ius ad vitae communionem, aut ius ad coniugalem actum, vel essentialiter aliquam proprietatem, invalide contrahit.</p>	<p>Can. 303 § 2: Supprimenda sunt verba „aut ius ad vitae communionem”, nam iam superius sublata sunt uti iam comprehensa in posterioribus.</p>	<p>Can. 1055 § 1. Internus animi consensus praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.</p> <p>§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum aut ius ad ea quae vitae communionem essentialiter constituunt, aut ius ad coniugalem actum, vel essentialiter aliquam proprietatem, invalide contrahit.</p>
<p>Can. 304 (CIC 1087). Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste, etiam inconsulte incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.</p>	<p>Can. 304: – Loco „inconsulte” legatur „indirecte”.</p>	<p>Can. 1057 – Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco, etiam inconsulte incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.</p>
<p>Can. 305 (CIC 1088) § 1. Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint praesentes una simul sive per se ipsi sive per procuratorem.</p> <p>§ 2. Sponsi consensum matrimonialem verbis expriment; si vero loqui non possint signis aequipollentibus.</p>	<p>Can. 305-308: – Remittantur post can. 309, ne can. 309 nimis segregatus appareat a canonibus qui tractant de consensu ipso.</p>	<p>Can. 1058 § 1. Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint praesentes una simul sive per se ipsi sive per procuratorem.</p> <p>§ 2. Sponsi consensum matrimonialem verbis expriment; si vero loqui non possint, signis aequipollentibus.</p>

SCIC75	SRRVotum	SCIC80
<p>Can. 306 (CIC 1089) § 1. Ad matrimonium per procuratorem valide ineundum requiritur:</p> <p>1) ut adsit mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona;</p> <p>2) ut procurator ab ipso mandante designetur et munere suo per se ipse fungantur.</p> <p>§ 2. Ut mandatum valet, illud subscribi debet, a mandante et praeterea a parochi vel Ordinario loci in quo mandatum fit, aut a sacerdote ab altero delegato, aut a duobus saltem testibus.</p> <p>§ 3. Si mandans scribere nesciat vel nequeat id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est.</p> <p>§ 4. Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverit.</p>	<p>Can. 305-308: – Remittantur post can. 309, ne can. 309 nimis segregatus appareat a canonibus qui tractant de consensu ipso.</p> <p>Can. 306 § 3: Loco „irritum est” dicatur „irritum erit”.</p>	<p>Can. 1059 § 1. Ad matrimonium per procuratorem valide ineundum requiritur:</p> <p>1) ut adsit mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona; 2) ut procurator ab ipso mandante designetur et munere suo per se ipse fungatur.</p> <p>§ 2. Ut mandatum valet, illud subscribi debet a mandante et praeterea a parochi vel Ordinario loci in quo mandatum datur, aut a sacerdote ab altero delegato, aut a duobus saltem testibus, aut fiat per documentum ad normam iuris civilis authenticum.</p> <p>§ 3. Si mandans scribere nequeat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est.</p> <p>§ 4. Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverit.</p>
<p>Can. 307 (CIC 1090). Matrimonio per procuratorem contrahendo parochus ne assistat nisi adsit iusta causa et de authenticitate mandati dubitari nullo modo licet, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia.</p>	<p>Can. 305-308: – Remittantur post can. 309, ne can. 309 nimis segregatus appareat a canonibus qui tractant de consensu ipso.</p>	<p>Can. 1024 § Excepto casu necessitatis, parochus sine licentia Ordinarii loci ne assistat: (...) 7) matrimonio per procuratorem ineundo, de quo in can. 1059.</p>

SCIC75	SRRVotum	SCIC80
<p>Can. 308 (CIC 1091). Matrimonium per interpretem contrahi potest; cui parochus ne assistat nisi de interpretis fide sibi constet.</p>	<p>Can. 305-308: – Remittantur post can. 309, ne can. 309 nimis segregatus appareat a canonibus qui tractant de consensu ipso. Can. 308: – Loco „cui” dicatur „sed ei”.</p>	<p>Can. 1060 – Matrimonium per interpretem contrahi potest; cui tamen parochus ne assistat nisi de interpretis fide sibi constet.</p>
<p>Can. 309 (1092) § 1 Matrimonium sub conditione de futuro valide contrahi nequit. § 2. Matrimonium sub conditione de praeterito vel de praesenti initum erit validum vel non, prout id quod conditioni subest, existit vel non.</p>	<p>-</p>	<p>Can. 1056 § 1. Matrimonium sub conditione de futuro valide contrahi nequit. § 2. Matrimonium sub conditione de praeterito vel de praesenti initum est validum vel non, prout id quod conditioni subest, existit vel non. § 3. Conditio autem de qua in § 2 licite apponi nequit, nisi cum licentia Ordinarii loci scripto data.</p>
<p>Can. 310 (CIC 1093). Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti vel defectus formae initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit.</p>	<p>-</p>	<p>Can. 1061 – Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti vel defectus formae initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit.</p>

References

Annuario Pontificio 1976.

CATOZZELLA F., SABBARESE L. (red.), *Il matrimonio nell'iter di revisione del Codice di diritto canonico. Atti editi e inediti*, Città del Vaticano 2021.

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022. Zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022.

Litterae Cardinalis Praesidis, 2.02.1975, *Communicationes* 7 (1975) nr 1, s. 27.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, 23.07.1975, w: Archiwum Dykasterii ds. Tekstów Prawnych, Fondo *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*,teczka 165, VIII *De Sacramentis. Richieste di proroga da parte degli organi consultivi per l'invio delle osservazioni allo schema "De Sacramentis"*.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema documenti Pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur (Reservatum)*, Typis Polyglottis Vaticanis 1975.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Animadversiones ab Organis consultationis super Schema canonum factae*, w: PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Acta et Documenta. Coetus Studii «De Matrimonio». Series Altera (Recognitio animadversionum super Schema canonum ab Organis consultationis prolatarum et redactio novi Schematis canonum). (Sessiones 1a, 2a, 3a, 4a, 5a)*.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Codex Iuris Canonici. Schema novissimum post consultationem S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiarum necnon Superiorum Institutuum vitae consecratae recognitum, iuxta placita Patrum Commissionis deinde emendatum atque Summo Pontifici praesentatum*, E Civitate Vaticana 1982.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *De Matrimonio. Relationes Sessionum laborum. Series altera (recognitio animadversionum ab organo consultationis prolatarum). Sessiones 1a – 2a – 3a – 4a – 5a*, w: PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Acta et Documenta. Coetus Studii «De Matrimonio». Series Altera (Recognitio animadversionum super Schema canonum ab Organis consultationis prolatarum et redactio novi Schematis canonum). (Sessiones 1a, 2a, 3a, 4a, 5a)*.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiarum necnon Superiorum Institutuum vitae consecratae recognitum (Patribus Commissioni reservatum)*, Libreria Editrice Vaticana 1980.

SACRA ROMANA ROTA, *Votum Collegii quoad Schema documenti "De Matrimonio"*, Romae 1976, w: Archiwum Dykasterii ds. Tekstów Prawnych, Fondo *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, teczka 162, VIII De Sacramentis. *Consultazione Generale del 1975. Dicasteri della Curia Romana, 210/76 Tribunale della S. Romana Rota.*

TRIBUNALE DELLA S. ROMANA ROTA. IL DECANO, [Lettera], 17.03.1976, w: Archiwum Dykasterii ds. Tekstów Prawnych, Fondo *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, teczka 162, VIII De Sacramentis. *Consultazione Generale del 1975. Dicasteri della Curia Romana, 210/76 Tribunale della S. Romana Rota.*

Nota o autorach

mgr lic. Rafał Borowy – doktorant w Szkole Doktorskiej UKSW (ścieżka kształcenia: prawo kanoniczne). Absolwent Wydziału Prawa Kanonicznego i Wydziału Prawa i Administracji UKSW. Jego zainteresowania badawcze skupione są wokół prawa małżeńskiego.

dr Radosław Gosiewski – doktor nauk społecznych w dyscyplinie prawo kanoniczne. Absolwent Wydziału Prawa Kanonicznego i Wydziału Prawa i Administracji UKSW. Jego szczególne zainteresowania naukowe koncentrują się wokół posoborowej reformy prawa kanonicznego i reformy liturgicznej.